

LUNDS
UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum
Översättarutbildningen

EXAMENSARBETE VT 2015
MAGISTER I ÖVERSÄTTNING
DEL 2: ANALYS

Att återge konstfullt berättande för en ny målgrupp

Skiljetecken och förtydliganden

i en historisk artikel

Författare:

Evelina Andersson

Handledare:

Henrik Henriksson, tyska

Henrik Rahm, svenska

Sammandrag

Denna magisteruppsats grundar sig på min översättning av den historiska artikeln med titeln *KARL DER GROSSE, UM 800 DER ERSTE KAISER* publicerad den 27 november 2014 i det tyska historiemagasinet *GEO EPOCHE*. Uppsatsen inleds med en presentation samt en analys av källtexten med utgångspunkt i Hellspong och Ledins modell. Ett kort avsnitt redogör sedan för överväganden inför översättningen. I den efterföljande översättningskommentaren behandlas två huvudsakliga problemområden som varit centrala under översättandets gång: skiljetecken i form av kolon och tankstreck samt förtydliganden. Med en övergripande imitativ översättningsstrategi har målet varit att göra en så källtexttrogen översättning som möjligt utan att bryta mot svenska bruksnormer.

Arbetets engelska titel: Rendering artistic narration for a new audience: Punctuation marks and clarifications in a historical article

Nyckelord: imitativ strategi, konstfullt berättande, närvaro, spänning, skiljetecken, förtydliganden

Innehåll

Sammandrag	2
1. Inledning	4
1.1 Disposition	4
1.2 Presentation av källtexten	5
2. Källtextanalys	6
2.1 Kontext	6
2.2 Texten är närhets- och närvaroskapande	8
2.3 Texten är konkret och spänningshöjande	10
2.4 Texten är konstfullt berättande	11
2.5 Sammanfattning av källtextanalysen	12
3. Överväganden inför översättningen	12
3.1 Måltextens mottagare och syfte	12
3.2 Översättningsstrategi	13
4. Översättningskommentar	14
4.1 Skiljetecken	14
4.1.1 Kolon	14
4.1.2 Tankstreck	18
4.2 Förtydliganden: explicitgöranden och tillägg	20
4.2.1 Geografiska namn	21
4.2.2 Namn på folkgrupper	22
4.3 Sammanfattning av översättningskommentaren	24
5. Avslutning	24
Litteraturförteckning	26

1. Inledning

Denna magisteruppsats görs som examensarbete på första året på Masterprogram i översättning vid Lunds universitet. Magisterarbetet utgörs av två delar: en översättning på ca 6000 ord samt en analysdel där den egna översättningen analyseras och diskuteras ur ett textanalytiskt och översättningsteoretiskt perspektiv. Det övergripande syftet för magisterarbetet på översättarutbildningen är att höja kompetensen som översättare och öka medvetenheten om vilka svårigheter och val som medföljer en översättningsuppgift. Syftet med denna uppsats är ta reda på hur imitativ, det vill säga källtexttrogen, en översättning kan vara utan att bryta mot svenska skrivregler. Detta gör jag genom att studera användningen av skiljetecknen kolon och tankstreck i tyskan respektive i svenskan samt avgöra huruvida dessa bör följa med eller inte i översättningen från tyska till svenska. Jag diskuterar olika exempel ur min egen översättning och jämför fördelar och nackdelar med olika lösningar. Jag undersöker också hur och varför olika typer av förtydliganden används i översättningen. Till översättningskommentarens avsnitt om skiljetecknen kommer mina huvudsakliga källor att vara *DUDEN*, Språkrådets *Svenska skrivregler* (2008), TNC:s *Skrivregler för svenska och engelska* (2001) och *Myndigheternas skrivregler* (2014). Jag kommer även att konsultera Izabela Karhiahos avhandling (2003) och Eva-Helena Johanssons examensarbete (2005). Avsnittet om förtydliganden kommer jag att grunda på böckerna av Rune Ingo (2007) och Lita Lundquist (2005) samt en artikel av Kinga Klaudy (2008). Källtextanalysen utgår från Hellspong och Ledins modell (1997).

1.1 Disposition

Magisteruppsatsen inleds med en presentation av källtexten och följs sedan av en källtextanalys med utgångspunkt i Hellspong och Ledins modell. Därefter kommer ett kort avsnitt med överväganden inför översättningen innan översättningskommentaren som behandlar skiljetecknen och förtydliganden. Sista kapitlet utgörs av en summerande avslutning.

1.2 Presentation av källtexten

Källtexten som mitt magisterarbete baseras på är en historisk artikel med titeln *KARL DER GROSSE, UM 800 DER ERSTE KAISER* publicerad den 27 november 2014 i det tyska historiemagasinet *GEO EPOCHE*.

Cay Rademacher står som enda författare till texten som redogör för hur Karl den store med hjälp av ”klokhet, brutalitet och lömskhet”¹ arbetar sig upp till att bli Europas mäktigaste kung, men strävar efter den antika kejsartiteln *caesar*. Vid jul år 800 uppfylls hans önskan då påve Leo III kröner honom till kejsare i Rom. På så sätt blir han anfadern för tyskarnas rike.

Artikeln följer inte någon strikt kronologisk ordning utan gör istället några kronologihopp mellan olika stora och viktiga händelser i Karls liv samt händelser som på olika sätt har haft eller kom att få betydelse i hans liv. Texten är uppdelad i sju avsnitt som markeras med en stor röd inledande bokstav, liknande en anfang. Det första avsnittet behandlar Karls kröning till kejsare i Rom år 800 för att sedan flytta läsaren tillbaka i tiden till 250 e. Kr. för att berätta om frankernas historia, om Karls släkthistoria fram till år 768 då Karl blir sin avlidne fars efterföljare samt om maktkampen mellan Karl och hans bror Karloman. Det andra avsnittet skildrar Karls förstörelse av saxarnas helgedom Irminsul och hans predikningar för att sprida det kristna ordet. Det tredje avsnittet handlar om hur imperiet utvidgar sig och hur hans undersåtar mår. Det fjärde avsnittet berättar om Karls bygge av Mariakyrkan i Aachen och dess matematiska symbolik. Det femte avsnittet berättar om livet i Aachen för Karl, hans anhängare och hans familj samt om hovintrigerna. Det sjätte avsnittet handlar om påvens respektive kejsarens makt och hur de förhåller sig till varandra. Det sjunde avsnittet summerar kort vilken betydelse Karl den store haft för rikets utveckling och vilken riktning denna tog efter hans död.

Artikeln består av drygt 7100 ord vilket betyder att min översättning kommer att omfatta ca 6000 av dem men att textanalysen kommer att ta hela texten i beaktning.

---

¹ Min översättning.

2. Källtextanalys

Källtextanalysen görs på hela artikeln och med utgångspunkt från modellen i Lennart Hellspongs och Per Ledins bok *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys* (1997).

2.1 Kontext

GEO EPOCHE är ett historiemagasin som har sitt säte med förlag och redaktion i Hamburg och utkommer med sex nummer om året. Varje nummer koncentrerar sig på ett särskilt historiskt tema som kan beröra länder och platser över hela världen. Magasinet kan köpas som lösnummer eller prenumereras på. Om man beställer tidningen via hemsidan kan man välja att köpa till en DVD med det aktuella numrets tema. Det finns även möjlighet att köpa och ladda ner en digital utgåva (*GEO EPOCHE*; hemsida 2015a).

Första utgåvan av tidskriften *GEO* utkom år 1976 och har blivit känd för sina detaljerade reportage och bilder (Wikipedia liknar den vid National Geographic Magazine). *GEO* har sedan utkommit i många utgåvor runt om i världen. Den tyska tidningen har flera specialutgåvor där *GEO EPOCHE* är den som handlar om historia. Andra specialutgåvor är *GEO Saison* om turism, *GEO Special* om länder och städer, *GEO Wissen* och *GEO Kompakt* om vetenskap och *GEOLINO* som riktar sig till barn. Utöver tidskrifter har *GEO* även illustrerade böcker, encyklopedier och kalendrar till försäljning (Wikipedia; hemsida 2015). Även *GEO EPOCHE* har två specialutgåvor som heter *GEO EPOCHE EDITION* som koncentrerar sig på konsthistoria (*GEO EPOCHE*; hemsida 2015b) och *GEO EPOCHE PANORAMA* som berättar historia genom bilder (*GEO EPOCHE*; hemsida 2015c).

Varje nummer av *GEO EPOCHE* består av artiklar som alla på något sätt är relaterade till huvudtemat. I det här fallet är temat *Karl der Große und das REICH der Deutschen 800-1806*. Denna titel samt bilden på Karl den store signalerar att han är nyckelperson i sammanhanget även om de övriga artiklarna skrivs ur olika aspekter. Sammanlagt innehåller nr 70-12/14 tolv artiklar under följande titlar: **KAISERTUM: DAS REICH DER DEUTSCHEN, IMPERIUM: AUFSTIEG UND UNTERGANG, KARL DER GROSSE, UM 800: DER ERSTE KAISER, QUEDLINBURG, 973: EIN HERRSCHER HÄLT HOF, HERRSCHAFTSSYMBOL: INSIGNIEN DER MACHT, BARBAROSSA, 1155: KAMPF IM SÜDEN, REICHSTAG, 1495: AUFSTAND DER FÜRSTEN, GÖTZ VON BERLICHINGEN, 1512: DER RAUBRITTER, NÜRNBERG, 1525: STADT DER KETZER, DREISSIGJÄHRIGER**

KRIEG, AB 1618: IN DER HÖLLE, BERLIN GEGEN WIEN, 1740: DUELL DER MONARCHEN, NIEDERGANG, 1806: AM ENDE IST NAPOLEON. Sist återfinns en tidslista med datum och fakta.

Utgåvans tema presenteras på framsidan med texten *Karl der Große und das REICH der Deutschen 800-1806*, i innehållsförteckningen med titeln *KARL DER GROSSE, UM 800 DER ERSTE KAISER* och inne i tidningen endast med titeln *DER ERSTE KAISER*. Hela framsidan täcks av en stor bild på Karl den store i form av en majestätisk byst från domkyrkan i Aachen daterad ungefär år 1350. Artikeln sträcker sig över sidorna 26-41 och texten åtföljs av åtskilliga bilder på Karl den store. Hela sidan 27 upptas av ett porträtt av kungen i full skrud, krona, svärd och det kungliga äpplet. Andra bilder porträtterar kungen bland annat i olika strider och under hans kröning till kejsare. Det finns även en infogad karta över hur Karl den store utvidgade sitt imperium fram till sin död år 814.

Mottagaren för *GEO EPOCHE* skulle kunna vara en person som har ett större intresse för historia och vill fördjupa sig ordentligt i längre artiklar inom ett särskilt historiskt område. Personen var troligen aktiv och engagerad på historiektionerna i skolan och har kanske studerat historia på universitetsnivå eller lärt sig mycket om historia på fritiden genom historiska böcker, tidningar och dokumentärfilmer. Personen måste också vara bekant med det tyska språket genom att antingen ha språket som modersmål eller ha studerat det. Den mer engagerade läsaren har möjlighet att skicka in läsarbrev med förslag, kommentarer och kritik till redaktionen om det är något ämne som har engagerat extra. Tidskriften har även en Facebook-sida där redaktionen gärna skapar dialoger med läsarna (*GEO EPOCHE*; hemsida 2015d).

Texten är en historisk artikel och är som sådan dels berättande, dels lite utredande. Efter rubriken följer en kort ingress innan brödtexten tar vid. Många meningsfragment och participfraser, vilket är ett av textens mest framträdande stildrag, ger texten en rapporterande karaktär som också verkar spänningshöjande. Texten präglas också av många kolon som ger läsaren en känsla av att något nytt och för sammanhanget intressant kommer härnäst. På kolon följer ofta en förklaring till eller specificering på det som sagts innan. Många tankstreck används för att lyfta fram intressant och ibland oväntad information.

2.2 Texten är närhets- och närvaroskapande

Artikeln är sammansatt av röster varav den mest dominerande rösten innehas av författaren själv, Cay Rademacher. Han meddelar sin närvaro genom kommentarer som:

1 Hier, immerhin, hat ein Chronist einmal eine Zahl überliefert.

Även om det saknas ett text-jag så är det han som styr upplägget av informationen, och det är också han som bestämmer vem som får komma till tals genom olika typer av inbäddning. I början av artikeln, då Rademacher beskriver hur hela Roms befolkning har samlats för att bevittna Karl kröning, använder han sig av ett citat för att återge vad de ropar:

2 [...] dem erhabenen Karl, dem von Gott gekrönten großen und friedentiftenden Kaiser der Römer, Leben und Sieg!

Genom att ge de församlade människorna en röst i den mycket stämningsskapande inledningen skapar Rademacher en närhet mellan läsaren och dåtiden som skildras och får läsaren att nästan känna sig närvarande vid kröningen i Peterskyrkan.

Ibland hänvisar Rademacher till vad de romerska krönikörerna berättar med hjälp av täckt anföring och referat. Andra gånger citerar han direkt vad som har skrivits om en särskild händelse. Ett exempel är ett citat ur fornhögtyska *Hildebrandslied*, en saga som beskriver striden i Teutoburgerskogen år 783:

3 Sie strafften ihre Panzerhemden und gürteten ihre Schwerter über die Eisenringe, als sie zum Kamp ritten. Dann ließen sie die Eschenlanzen gegeneinanderrasen, mit einem so harten Stoß, dass sie sich fest in die Schilde gruben. Darauf ließen sie ihre laut dröhnenden Schilde selbst aufeinanderprallen. Sie schlugen voll Ingrim auf die weißen Schilde ein, bis ihnen das Lindenholz zu Spänen zerfiel.

Med hjälp av detta citat i form av en lite längre målände beskrivning ur en saga som uppstod under Karls tid får läsaren lättare att föreställa sig hur det med stor sannolikhet såg ut när soldaterna kämpade. Resultatet av denna strid tillåts den lärde frankiske mannen och Karls bundsförvant Eginhard sammanfatta med sina egna ord:

4 Die Feinde wurden so niedergeworfen, dass sie es danach nie wieder wagten, den König selbst herauszufordern, wenn sie nicht durch eine Befestigung geschützt waren.

Kursiverade latinska ord och fraser förekommer mycket ofta i artikeln, fångar tidsandan och ger på så sätt en uppfattning av hur viktigt latinet var på denna tid, både i kyrkliga sammanhang och i skriftliga sammanhang. När den latinkunnige läsaren tas på allvar skapas också en närhet till denne. För att underlätta för den läsare som inte har studerat latin, och för

att balansera upp en relation som annars kunde ha varit betydligt mer asymmetrisk, låter Rademacher de latinska citaten följas av en tysk översättning. Till exempel citeras Eginhards anteckningar både på latin och på tyska, nedan i en skildring av hur saxarna sträcker sina vapen och sluter sig samman med frankerna till ett folk:

- 5 Er [Karl] ist 56, als vor ihm, endlich, die letzten Sachsen ihre Waffen strecken – *et Francis adunati unus cum eius populus efficerentur*, bilanziert Einhard: „und sich mit den Franken zu einem Volk zusammenschließen“.

Rademacher använder sig också av negation för att bemöta ett argument som han föreställer sig att läsaren har till följd av vissa fakta. I följande exempel menar Rademacher att frankerna vid den här tiden inte kallade sig tyskar eller kände till begreppet ”Tyskland” även om Karl den store var anfadern för tyskarnas rike:

- 6 Dabei sind die Franken keine Deutschen, sie hätten einen Begriff wie „Deutschland” nicht einmal verstanden.

Vidare innehåller artikeln ett stort antal, närmare bestämt 51 retoriska frågor. Ofta följer flera frågor på varandra i långa hopningar:

- 7 Folgen schon Karls schier endlose Kriegszüge dem Traum vom Imperium? Steht schon am Beginn seiner Eroberungen die Gier nach dem Kaisertitel? Erobert er sich, soweit seine militärische Kraft reicht, die Ländereien Westroms, damit er schließlich auch dessen Titel beanspruchen kann?

Oder steht das Kaisertum nicht am *Beginn*, sondern am *Ende* jener Eroberungen? Rafft Karl zusammen, was er bekommen kann – und macht sich dann erst, als Sieger, Gedanken, wie er seine Beute nun regieren soll? Und entscheidet er sich dann erst für den alten Titel?

Medan ovanstående hopning är ganska lång med sex frågor på rad är nästa frågehopping en aning kortare:

- 8 Weshalb ordnet Karl an, was keiner seiner Vorgänger je angeordnet hat?

Wieso nimmt er, zwischen all den endlosen Zügen von Schlachtfeld, die intellektuellen Mühen auf sich, über Philosophie oder Astronomie zu disputieren? Warum verschafft ein Herrscher, der mit brutaler Hand und zynischer Ehepolitik gerade riesige Ländereien erobert hat, militärisch nutzlosen Fremden reiche Pfründe?

Genom att ställa flera frågor efter varandra pekar författaren på att det finns många saker den som studerar Karl den stores historia kan undra över och gärna vill ha svar på.

Frågehoppingar av den här typen på strategiskt valda platser i artikeln markerar ett ställe där

både författaren och läsaren tvingas stanna upp och reflektera ett kort ögonblick innan resonemanget kan gå vidare i sökandet efter svar.

På ett ställe verkar det som om Rademacher upprepar en fråga som han föreställer sig att läsaren måste ställa sig, det vill säga i stil med: *Aber wie geht es den Menschen?* Rademacher, artikelförfattaren, upprepar då läsarens fråga innan han svarar på hur Karls undersåtar egentligen mår:

9   Wie es den Menschen geht?

Frågorna fungerar alltså som strukturerande element som skapar närvaro och närhet till läsaren.

2.3 Texten är konkret och spänningshöjande

Rademachers artikel är en konstfull text med många målade och stämningsskapande beskrivningar, men den präglas också av många meningsfragment som ger texten en rapporterande karaktär. Viktig information hopas och bidrar till en känsla av stackato. Den allra första meningen som inleder artikeln är ofullständig och omedelbart förflyttas läsaren till händelsernas centrum:

10   Rom, Santa Maria Maggiore, 25. Dezember 800, Mitternacht.

Det finns fler exempel på hur meningsfragment används för att höja spänningen hos läsaren:

11   Die Gläubigen werden, auch wenn das keiner so überliefert hat, aufmerksam aus dem Dämmer starren, vielleicht in stummer Scheu – doch nicht auf den Papst, nicht auf das Kreuz.
Sondern auf den geheimnisvollen, den schrecklichen Fremden.²

Religion, kyrkor och kyrklig arkitektur förekommer genomgående i texten vilket resulterar i ofta förekommande religiösa och arkitektoniska ord:

12   Oratio-Messe-Gottesdienst-Kirche-Gotteshaus-Heiligtum-die Gebeine Petri-Papst-Seine Heiligkeit [Leo III.]-Bischöfe-Mönche-die Gläubigen-Jerusalem-Grabeskirche-Basilika-Kuppel-Kirchenschiff-Altar-Hochaltar-Säule-Pfeiler-Marmorplatten-Kräuzigung etc.

---

² Min markering med fetstil. Även hädanefter kommer mina markeringar att göras med fetstil (i något fall även med understrykning) eftersom källtexten redan innehåller kursiveringar.

Förutom Karls strävan efter att sprida det kristna ordet fokuserar artikeln en hel del på hans vilja att utvidga sitt imperium. Eftersom han ofta befinner sig på resande fot innehåller texten också många geografiska namn och namn på folkgrupper:

- 13 Rom-Esquilin-Palatin-Norden-Provence-Mainz-Arles-Köln-Trier-die Alpen-Rhein-Donau-Elbe-Nordsee-Mittelmeer-Atlantik-Teutoburger Wald-Aquitaniens- Somme-Franken-Ottonen- Salier- Staufer- Habsburger-Karolinger-Merowinger-Alamannen-Westgoten-Longobarden-Sachsen etc.

De geografiska namnen bidrar till en känsla av önskad närvaro, jämför exempelvis *Teutoburgerskogen* med *en stor skog* där det senare inte bara skapar abstraktion men också frånvaro.

Latinska termer i samband med titlar, religion eller historieskrivning som direkt översätts till tyska behandlas under avsnitt 2.2.

2.4 Texten är konstfullt berättande

Som konstfullt berättande text innehåller artikeln många exempel på olika formella figurer. I följande exempel uppträder två olika anaforer, en med två led och en med tre led:

- 14 Doch in einer Welt, **in der** selbst der König oft Wochen warten muss, bis er auf einen Brief eine Antwort erhält; **in der** kaum je ein Untertan ein Wort äußert (denn wer könnte schon schreiben, wer strapaziöse lange Reisen auf sich nehmen?), **in der** sogar Adelige noch der archaischen Blutrache verpflichtet sind und Grafen ob ihrer Brutalität von Mönchen als „Freunde Satans“ geschmäht werden; in einer Welt der Finsternis also reicht die Macht des Herrschers nur so weit wie sein Augenlicht.

Istället för att kort säga att ”alla var där” när Karl kröntes av påven använder Rademacher sig av en hopning när han ska räkna upp människor från alla samhällsklasser, som var samlade vid Karls kröning:

- 15 Im Kirchenschiff knien Bischöfe und Grafen, Mönche, Gelehrte, Handwerker, Diener, Pöbel, das Volk von Rom.

På så sätt får läsaren en tydligare överblick över vilka människor som levde i Rom och förstår att kröningen berörde dem alla oavsett vilket status de hade i samhället.

I nästa exempel uppträder en allitteration i beskrivningen av Roms stadsbild:

- 16 Überall schäbige Häuser, hineingezwängt in antike **T**heater und **T**hermen.

Eftersom Karl den store är artikelns huvudperson omnämns han många gånger och utgör därför den dominerande ledfamiljen. Rademacher undviker identisk upprepning av

sambandsleden som i detta fall kan uppfattas som störande, och använder sig istället av varierad upprepning när han refererar till Karl den store:

17 Karl der große-Karl-Der Fremde-Der Mann-Der König-Der erste Kaiser-Der Kaiser-Der übermächtige Verbündete des Papstes-Der Gekrönte-Der König der Franken-Der Frankenkönig-Der Herrscher der Franken-Der Herrscher-Der Franke-Der Karolinger etc.

Att samma person omtalas med olika benämningar markerar det faktum att referenten har olika roller i olika sammanhang. I kröningsscenen omnämns Karl som *der Fremde* och *der Mann* vilket ger intrycket av att han var tämligen anonym för Roms invånare som var församlade i kyrkan och betraktade honom ur dunklet. Han är redan *der König* men efter att ha blivit krönt av påven blir han *der erste Kaiser*, och i takt med att hans imperium blir större och han får allt mer makt blir han *der Herrscher*. Stor variation i referensbindning tyder på kreativitet från författarens håll och bidrar till att göra berättandet mer konstfullt målände. En annan person som innehar stor auktoritet i sammanhanget är påve Leo III. Han omnämns också med varierad upprepning:

18 Der Papst-Seine Heiligkeit Leo III.-Der Heilige Vater-Leo III.-Der Nachfolger Petri

2.5 Sammanfattning av källtextanalysen

Sammanfattningsvis kan man säga att artikeln är en konstfullt berättande och beskrivande text där meningsfragmenten verkar spänningshöjande och även gör att texten blir väldigt konkret. De många retoriska frågorna gör texten dialogisk och skapar en närvaro och närhet till läsaren. Här spelar de många olika rösterna, både på tyska och på latin, också en viktig roll. Artikeln uppvisar stor variation i referensbindning, många geografiska namn och latinska ord.

3. Överväganden inför översättningen

3.1 Måltextens mottagare och syfte

Måltextens mottagare kan precis som källtextens mottagare antas vara historieintresserade, även om de tyska läsarna kan tänkas ha lite större förkunskaper om Karl den store, hans liv och imperium än vad de svenska läsarna har, såvida de inte tidigare har fördjupat sig i ämnet.

Artikeln skulle kunna publiceras i ett svenskt historiskt magasin med läsare som är intresserade av att läsa om Karl den store ur ett tyskt perspektiv. Den skulle också kunna utgöra en del i en samlingsbiografi om mäktiga europeiska regenter genom tiderna.

3.2 Översättningsstrategi

Rademachers artikel är en konstfull text som uppvisar en stor detaljrikedom och innehåller många meningsfragment som verkar spänningshöjande. Detta är ett par av textens främsta stildrag vilka är värda att behålla så långt det går. Eftersom jag i stora drag vill bevara Rademachers stil kommer min överordnade översättningsstrategi att vara det Lita Lundquist i sin bok *Oversættelse. Problemer og strategier, set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv* (2005:36ff) kallar *imitativ översättning*. Dock finns det ställen i texten som kan behöva lokala inslag av en funktionell översättningsstrategi. Texten innehåller både meningsfragment och participfraser som bör behållas om strävan är att göra en så källtextnära översättning som möjligt. Frågan är om precis alla participfraser kommer att behållas eller om man bör lägga till ett verb för att mjuka upp den svenska texten, vilket dock skulle innebära en lätt modifiering av författarens stil. Men detta kommer inte att diskuteras i denna uppsats. Jag kommer däremot att undersöka hur man på bästa sätt bör hantera källtextens rikliga förekomst av kolon och tankstreck samt i vilken omfattning dessa kan överföras till svenska utan att svenska språkets grammatiska regler äventyras. I följande exempel har jag valt att ersätta tyskans kolon mot ett semikolon i svenskan:

- 19a   Der neue Herrscher hat gelernt, scharfe Eisen zu führen: Er ist gewandt im Schwertkampf wie in der gefährlichen Eberjagd mit der Lanze. (r. 236-239)
- b   Den nye härskaren har lärt sig att hantera vassa vapen; han är van vid svärdskamp, som i den farliga vildsvinsjakten med lans. (r. 235-238)

Som tidigare nämnt innehåller artikeln en hel del geografiska namn, av vilka vissa kanske är mer kända än andra. För att förtydliga de eventuellt mindre kända geografiska namnen för läsaren gör jag ett pragmatiskt tillägg som i följande exempel:

- 20a   Der Karolinger führt Feldzüge von Friesland bis Bayern, er schlugt die Araber, die Spanien erobert haben und über die Pyrenäen bis nach **Aquitanien** vorgedrungen sind – ein gewaltiger König in allem, bloß dem Titel nicht. (r. 215-220)
- b   Karl Martell för fälttåg från Friesland till Bayern, han besegrar araberna som har erövrat Spanien och trängt fram över Pyrenéerna ända till **Akvitanien i nuvarande Frankrike** – en mäktig kung på alla sätt, blott utan titel. (r. 215-220)

Texten innehåller också namn på folkgrupper som på tyska fungerar både i singular och i plural, exempelvis *der Franke/die Franken* och *der Karolinger/die Karolinger*. På svenska förekommer dessa namn oftast i plural och kan låta udda i singular form, jämför exempelvis *frankerna* med *franken* respektive *karolingerna* med *karolingen*. Av språkliga skäl gör jag därför en explicitering i stil med den som följer:

21a   **Der Karolinger** wird zum übermächtigen Nachbarn des Papstes. (r. 385-396)

b   **Karolingerkungen** blir påvens mäktige granne. (r. 385-396)

Målet med min översättning är att så långt som möjligt behålla Rademachers stil men samtidigt ta hänsyn till svenska bruksnormer.

4. Översättningskommentar

4.1 Skiljetecken

Eftersom källtexten innehåller en stor mängd kolon och tankstreck har stort fokus lagts på huruvida dessa ska behållas eller bytas ut mot ett annat skiljetecken i översättningen till svenska. I vissa fall har jag valt att behålla samma skiljetecken som står i den tyska texten medan jag i andra fall bedömt att en annan lösning lämpar sig bättre i den svenska meningen.

4.1.1 Kolon

Izabela Karhiaho undersöker i sin avhandling *Der Doppelpunkt im Deutschen:*

Kontextbedingungen und Funktionen (2003) kolonets olika användningsområden i tyskan. I avhandlingens abstract beskriver Karhiaho det tyska kolonets grundläggande funktion: ”The fundamental function of the colon is to graphically separate linguistic units that are closely associated and at the same time indicate relations between the separated units.” Vidare skriver hon: ”As the results show, the most conventional use of the colon is its function as indicator of direct speech and as a signal for the existence of semantic relations between two sentences.” Dessa användningsområden liknar de i svenskan, men den som läser tyska texter lägger förmodligen märke till att kolon används mer frekvent i tyskan än i svenskan. Karhiaho

observerar att kolonet i tyskan kan användas på många fler sätt än vad man först tror. Dessutom finns det möjlighet till stor flexibilitet i användningen av kolon.

Svenska skrivregler (2008) och *Myndigheternas skrivregler* (2014) som båda ges ut av Språkrådet anger i stort sett samma regler för användningen av kolon i svenskan. Bland annat säger båda att "[k]olon används före uppräknings-, exempel-, förklarings-, specificerings- och sammanfattningar" (*Svenska skrivregler* 2008:188, *Myndigheternas skrivregler* 2014:110). Kolonet motsvarar då uttryck som *nämligen*, *det vill säga*, *till exempel* och *såsom* (ibid.). Vidare används kolon "före citat, replik, tanke eller liknande, när en anföringsfras står före" men även "före en fråga eller ett utrop som inte nödvändigtvis behöver vara ett direkt citat av vad någon har sagt", och utöver detta i sifferuttryck och förkortningar (*Svenska skrivregler* 2008:189). På liknande sätt beskrivs kolon i *Skrivregler för svenska och engelska från TNC* (2001) som "ett framåtpekande tecken" som "kan föregå uppräknings-, exemplifierings- och förklarings-". Kolonets betydelse blir då "ungefär 'nämligen, det som följer'" (29). Följande mening är ett exempel på när kolon används som ett framåtpekande tecken och därför naturligt följde med i översättningen:

- 22a Ein Imperium jedoch mit einer fatalen Schwäche: der Nachfolgeregelung. (r. 181-182)
b Det är dock ett imperium med en fatal svaghet: tronföljdsordningen. (r. 181-182)

Kolonets betydelse både i den tyska och den svenska meningen är ungefär *nämligen* och skulle till och med kunna ersättas med kommatecken och ordet *nämlich/nämligen* i båda språken, vilket skulle resultera i en något mer följsam rytm. Effekten skulle dock också bli att meningen förlorar den konstpaus som Rademacher sannolikt eftersträvar innan han avslöjar vad det är för slags svaghet som imperiet har.

Nästa exempel uppvisar två sorters användning av kolon som jag har valt att behålla på grund av att de fungerar bra på svenska. Det första kolonet introducerar en förklaring eller specificering medan det andra står efter en anföringsfras:

- 23a Wieder eine Ehe als strategischer Zug: Durch diese Verbindung festigt Karl seine Herrschergewalt. (Hier, immerhin, berichten die Chronisten knapp: Kaum 13 Jahre alt ist seine Braut Hildegard, als Karl sie nimmt. Fast jedes Jahr wird sie ihm ein Kind gebären, bis sie, man möchte sich ihren körperlichen und seelischen Zustand kaum vorstellen, mit 26 ins Grab sinkt.) (r. 330-338)
b Ännu ett äktenskap som strategiskt drag: Genom denna förbindelse stärker Karl sitt herravälde. (Här, i alla fall, berättar krönikörerna mycket kortfattat: Bruden Hildegard är knappt 13 år gammal när Karl tar henne till sin maka. Nästan varje år kommer hon att föda honom ett barn, ända tills hon, man kan ju knappt föreställa sig hennes kroppsliga och själsliga tillstånd, 26 år gammal sänks ner i graven.) (r. 330-340)

Att välja något annat än kolon i det här fallet skulle vara att avvika för mycket från källtextens stil, särskilt när det gäller det andra kolonet eftersom det följer på en anföringsfras och tydligt markerar att det nu kommer en mycket kortfattad resumé över Hildegards liv som Karls maka.

I andra fall har jag bytt ut tyskans kolon mot en annan lösning på svenska. Följande exempel visar att man i tyskan gärna sätter ett kolon mellan meningar vilket i det här fallet förmodligen inte skulle vara förstavalet i svenskan. Ett alternativ är att sätta punkt efter den första meningen och låta den följas av en ny mening. Ett annat alternativ är att byta ut tyskans kolon mot ett semikolon i svenskan för att binda samman meningarna och visa att de hör ihop:

24a   Der neue Herrscher hat gelernt, scharfe Eisen zu führen: Er ist gewandt im Schwertkampf wie in der gefährlichen Eberjagd mit der Lanze. (r. 236-239)

b   Den nye härskaren har lärt sig att hantera vassa vapen; han är van vid svärdskamp, som i den farliga vildsvinsjakten med lans. (r. 235-238)

Enligt *Svenska skrivregler* kan semikolon stå mellan två huvudsatser där en punkt skulle vara för starkt avskiljande medan ett komma skulle vara för svagt avskiljande. Vanligtvis gäller detta ”huvudsatser som har ett nära innehållsligt samband med varandra.” Semikolon markerar då gränsen mellan satserna samtidigt som det binder ihop dem (2008:187). TNC skriver liknande att när semikolon sätts mellan två huvudsatser fungerar det ”som ett mellanting mellan komma och punkt” och följs då av liten bokstav. Sambandet mellan satserna som semikolonet markerar kan även uttryckas med bindeord, till exempel *utan, dessutom, eftersom*. Med detta hävdar TNC att det inte finns några fall då semikolon är det enda möjliga skiljetecknet som står till buds, utan att ”det är en fråga om tycke och smak när man använder det”. Vidare står det att om endast ett av två led består av en huvudsats bör komma, kolon eller tankstreck föredras före semikolon. Detta betyder att kolon inte kan ersättas av semikolon före exempelvis en uppräkningslista (2001:28–29).

I följande exempel bestämde jag mig för att sätta punkt efter den första huvudsatsen och låta nästa mening börja med stor bokstav:

25a   Dann aber brechen Herrscher und Heiliger Vater die Tradition in grundstürzender Weise: Als Karl sich wieder erhebt, setzt ihm Leo III. eine kostbare Krone aufs Haupt. (r. 100-104)

b   Men sedan bryter härskaren och den Helige Fadern traditionen på ett omtumlande vis. När Karl reser sig upp sätter Leo III en dyrbar krona på hans huvud. (r. 100-104)

”Punkt är det normala avslutningstecknet för en mening som utgör ett påstående” (TNC 2001:17). Kolonet i det tyska exemplet introducerar en förklaring i form av en andra mening.

På svenska skulle den konstruktionen kunna upplevas som en något klumpig satsradning vilket gjorde att jag valde att tydligt dela upp informationen i två helt separata meningar avgränsade med punkt. Ett annat alternativ skulle kunna vara att strukturera om den andra meningen till en bisats som får fungera som förklaring eller specificering:

- c   Men sedan bryter härskaren och den Helige Fadern traditionen på ett omtumlande vis **genom att Leo III sätter en dyrbar krona på Karls huvud när denne reser sig upp.**

Alternativ c) förmedlar visserligen samma innehåll som den tyska originalmeningen men omformuleringen gör att översättningen hamnar längre ifrån källtexten och därmed avviker mer från den imitativa strategin samt får en annan rytm än den ursprungliga.

I nästa exempel introducerar det tyska kolonet en följd, en slags konsekvens, till det som står i den första huvudsatsen. Istället för att använda kolon i den svenska översättningen har jag valt att använda ett kommatecken samt att infoga ett *och* för att få en naturligare övergång på svenska:

- 26a   Die Franken übernehmen die antiken Städte, die Garnisonen, die Münzen, die Waffenmanufakturen und schließlich auch die Religion der Besiegten: Um 500 n. Chr. lässt sich Chlodwig taufen. (r. 161-165)
- b   Frankerna övertar de antika städerna, garnisonerna, mynten, vapenfabrikerna och slutligen också de besegrades religion, **och** omkring år 500 e. Kr. låter sig Klodvig döpas. (r. 161-165)

TNC skriver att "[k]omma sätts mellan huvudsatser som är samordnade med bindeorden *och, eller, men, utan* i en och samma mening" vilket "ger signal om att leden är förhållandevis fristående från varandra" (2001:24). *Svenska skrivregler* skriver att huruvida kommaterings användas beror på "hur nära ett led är knutet till resten av meningen och vilken relation leden har till varandra" (2008:179). Vidare står det att "[k]omma sätts ut mellan huvudsatser som samordnas i samma mening, när bindeord (*och, men, eller* etc.) finns utsatt" (2008:180). Samtidigt som de två huvudsatserna i exemplet ovan är relativt fristående från varandra så har de ändå ett samband vilket markeras på olika sätt i den tyska meningen respektive den svenska översättningen. Rademachers val av kolon verkar i det här fallet inte vara till för att lyfta fram kung Klodvigs dop som överraskande information utan snarare för att introducera det som en följd av föregående händelser. I den svenska meningen återges detta istället av konstruktionen med kommatecken och bindeordet *och*.

4.1.2 Tankstreck

I tyskan används, enligt *DUDEN*, tankstreck ofta då man i talat språk gör en tydlig paus. Ofta ska man i sådana fall även kunna använda andra skiljetecken som komma eller parentes. På ett enkelt tankstreck följer ofta något oväntat. Här ska även ett kolon eller ett kommatecken kunna användas. Två tankstreck som kommer i par kan inrymma tillägg (”Zusätze oder Nachträge”) som då avgränsas tydligt från den övriga texten. För det mesta ska här även kommatecken kunna användas, liksom parentes (*DUDEN*; hemsida 2015). Således verkar det finnas en relativt stor flexibilitet även kring den tyska användningen av tankstreck samt dess olika alternativ. Tankstreck lyfter dock fram informationen tydligare än kommatecken eller parentes.

I svenskan är ett av tankstreckets användningsområden vid tillägg och inskott där det ”fungerar som en paus före en tillfogad summering, förklaring e.d. eller framför något oväntat, och omges då av mellanrum”, skriver TNC. Vidare menar TNC att ”[t]ankstreck kan användas kring parentetiska inskott om kommatecken inte framhäver det innehållsliga tydligt nog” (2001:31). Eftersom tankstreckets användning i det här fallet tycks uppfylla samma sorts funktion i både tyskan och svenskan bör det vara lättare att behålla än kolon. Eva-Helena Johansson har i sitt examensarbete *Tankstreck som översättningsproblem – en jämförelse mellan tyska och svenska* undersökt hur professionella översättare hanterar tankstreck i översättning från tyska till svenska och fann att de ”i mer än hälften av fallen använder dessa på ungefär samma sätt som i tyskan” (2005:36). När det gäller valet av skiljetecken mellan påståendesatser menar *Svenska skrivregler* att ett tankstreck betonar själva avbrottet mellan satserna (2008:209–210). Tankstreck kan även användas istället för kommatecken för att markera en paus vid uppläsning. Vid inskott får olika skiljetecken olika effekt. Medan komma är ett neutralt alternativ fungerar parentes och tankstreck mer avskiljande. Parentes anger information som mindre viktig medan tankstreck däremot markerar och tydligare lyfter fram informationen i inskottet. När ett inskott helt avbryter huvudmeningens sammanhang bör man använda parentes eller tankstreck (2008:210). Enligt *Myndigheternas skrivregler* framhäver tankstreck ”inskjutna satser eller satsdelar som är relativt självständiga” (2014:115). Exemplet som följer innehåller ett inskott som är tydligt avgränsat från resten av meningen:

- 27a Die „Grausamkeit“ seiner Stiefmutter Fastrada – **der inzwischen vierten Gattin Karls** – habe sie zur Rebellion getrieben. (r. 862-865)
- b Hans styvmoder Fastradas ”grymhet” – **vid den här tidpunkten var hon Karls fjärde maka** – hade drivit dem till att göra uppror. (r. 862-865)

Vid första anblicken tänker man kanske att det skulle fungera även med parentes i svenskan, men eftersom Rademacher vid upprepade tillfällen berättar om Karls äktenskapspolitik måste detta framhävda inskott tolkas som att hans intention är att uppmärksamma läsaren på att kungen vid den här tiden redan har en fjärde fru. Att placera inskottet inom parentes skulle ge intrycket av att informationen är mindre viktig.

Nästa mening är ett tydligt exempel på hur tankstreck används för att skapa en kontrast och avgränsning mellan två sorters information. Först beskriver Rademacher hur Karl Martell, Karl den stores farfar, för fälttåg och besegrar sina motståndare samt hur detta gör honom till en mäktig kung på alla sätt. Saken är dock att han inte har någon kungatitel. Här har jag valt att behålla tankstrecket eftersom det lyfter fram den efterföljande informationen bättre än vad ett kommatecken hade gjort, det vill säga tankstrecket är en tydligare markering:

28a Der Karolinger führt Feldzüge von Friesland bis Bayern, er schlägt die Araber, die Spanien erobert haben und über die Pyrenäen bis nach Aquitanien vorgedrungen sind – ein gewaltiger König in allem, bloß dem Titel nicht. (r. 215-220)

b Karl Martell för fälttåg från Friesland till Bayern, han besegrar araberna som har erövrat Spanien och trängt fram över Pyrenéerna ända till Akvitanien i nuvarande Frankrike – en mäktig kung på alla sätt, blott utan titel. (r. 215-220)

Ett annat alternativ hade varit att göra en mindre omskrivning, vilket dock hade avvikit mer från den ursprungliga stilen:

c Karl Martell för fälttåg från Friesland till Bayern, han besegrar araberna som har erövrat Spanien och trängt fram över Pyrenéerna ända till Akvitanien i nuvarande Frankrike. **Han är** en mäktig kung på alla sätt, blott utan titel.

I ett annat fall använder Rademacher ett tankstreck för att skapa en skarp kontrast mellan två olika språk, nämligen tyska och latin, men även för att skilja sina egna ord från Eginhards. Eftersom det kvarstår en kontrast mellan två olika språk, svenska och latin, behöll jag tankstrecket i min översättning:

29a Er ist 56, als vor ihm, endlich, die letzten Sachsen ihre Waffen strecken – *et Francis adunati unus cum eius populus efficerentur*, bilanziert Einhard: „und sich mit den Franken zu einem Volk zusammenschließen“. (r. 519-525)

b Han är 56 när de sista saxarna äntligen sträcker sina vapen – *et Francis adunati unus cum eius populus efficerentur*, sammanfattar Eginhard: ”och sluter sig samman med frankerna till ett folk”. (r. 519-524)

I några fall skulle både ett tankstreck och ett kommatecken kunna fungera beroende på hur stort eftertryck som eftersträvas. Ett tankstreck ger oftast en starkare betoning än ett kommatecken, vilket blir tydligt om man jämför de två översättningarna nedan:

- 30a Das Reich wird beim Tod eines Königs unter dessen Söhnen geteilt, jeder Erbe herrscht über ein Teilreich – theoretisch. (r. 184-186)
- b Vid en kungs död delas riket mellan dennes söner så att varje arvinge härskar över en riksdel – teoretiskt sett. (r. 184-186)
- c Vid en kungs död delas riket mellan dennes söner så att varje arvinge härskar över en riksdel, teoretiskt sett.

Ingen information går förlorad om man väljer alternativet med kommatecken istället för det med tankstreck. Däremot vill nog författaren ge ordet *theoretisch* ett särskilt stort eftertryck, varför jag valde att behålla tankstrecket. Med ett kommatecken i den svenska meningen skulle ordets betoning försvagas en aning.

Ibland har jag valt att byta ut tankstreck mot en annan lösning:

- 31a Sie treten noch in der Antike, etwa um 250 n. Chr., aus dem Dunkel der Geschichte, als römische Chronisten erstmals ein Germanenvolk bei diesem Namen nennen – wahrscheinlich sind es mehrere Stämme, die ursprünglich zwischen Rhein und Weser siedeln. (r. 142-148)
- b Redan under antiken, omkring år 250 e. Kr., kliver de fram ur historiens mörker, när romerska krönikörer för första gången nämner ett germanskt folk vid detta namn. Troligtvis består folket av flera stammar ursprungligen bosatta mellan Rhen och Weser. (r. 142-149)

Tyskans tankstreck gör att den efterföljande informationen, trots ett samband med föregående information, är mer avgränsad från resten av meningen. Översättningen till svenska med den lite annorlunda meningsstrukturen (tyskans *sind es mehrere Stämme* blev *består folket av flera stammar* på svenska) gör att den blir tillräckligt fristående från den föregående informationen för att få bli en egen separat mening på svenska.

4.2 Förtydliganden: explicitgöranden och tillägg

I *Konsten att översätta* (2007) beskriver Rune Ingo explicitgörande som ”en översättning av en passage där nya ord men däremot ingen egentlig ny information tillkommer” (123), vilket betyder att översättaren skriver ut information som antingen kan finnas mellan raderna i källtexten eller ”härledas ur det som tidigare framkommit i sammanhanget eller av hela situationen” (123–124). Detta gör översättaren för att underlätta för läsarens förståelse av texten. Vidare innebär ett tillägg ett informationstillskott, och vid ett pragmatiskt tillägg görs en bedömning av vad målgruppens läsare förstår på egen hand respektive vad denne behöver

hjälp med att förstå (Ingo 2007:124). I artikeln ”Explicitation” (2008:106–107) skriver Kinga Klaudy att pragmatisk explicitering (”pragmatic explicitation”) explicitgör den implicita kulturbundna informationen som är allmän kunskap inom källkulturen men kanske inte känd i målkulturen, vilket betyder att översättaren får lägga in en förklaring i översättningen. Det kan gälla exempelvis namn på byar och floder, eller kulturspecifika maträtter och drycker.

4.2.1 Geografiska namn

I artikeln förekommer många geografiska namn, varav vissa kanske är mindre kända för den svenske läsaren än för den tyske och för att förtydliga var dessa platser ligger gör jag ett pragmatiskt tillägg i form av en kortare förklaring som ska smälta in i textflytet. Därmed avviker jag vid dessa tillfällen från min överordnade imitativa översättningsstrategi för att göra plats åt lokala inslag av en funktionell strategi, som i exemplet nedan:

32a Als die Herrschaft der Römer im heutigen Frankreich um das Jahr 400 n. Chr. mehr und mehr zusammenbricht, dringen kriegerische Verbände der Franken bis an **die Somme** vor. (r. 151-155)

b Runt år 400 e. Kr., när det romerska herraväldet i dagens Frankrike alltmer försvagas, tränger frankernas krigiska förband fram ända till **floden Somme**. (r. 151-154)

I artikeln förekommer många namn på floder, varav framför allt de största och längsta sannolikt är kända för den svenske läsaren, exempelvis Rhen och Donau. Här har jag utgått från att den franska floden Somme inte är lika känd för svenskar som den är för tyskar, kanske främst på grund av geografiska avstånd, men även av historiska skäl. Karl den store levde och verkade i ett område som inbegriper bland annat dagens Frankrike och Tyskland och är en viktig person i tysk historia. Frankrike ligger dessutom närmare Tyskland än Sverige, vilket innebär att den svenske läsaren med större sannolikhet än den tyske måste ta till en kartbok för att söka upp vissa geografiska platser. För att klargöra att Somme är en flod har jag alltså gjort ett pragmatiskt tillägg genom att skriva *floden Somme*. Ett liknande fall förekommer i nästa exempel där det återigen handlar om floder som eventuellt inte är lika kända för den svenske läsaren som Rhen och Donau. Därför valde jag även här att förtydliga med ett pragmatiskt tillägg i form av *floderna*:

33a Hat er in einer Region Ordnung geschaffen, muss er weiterziehen und weiter und weiter – gut 150 Königshöfe stehen zwischen **Ebro und Elbe**. (r. 671-675)

b Har han lyckats skapa ordning i en region måste han vidare till nästa och nästa – det finns gott och väl 150 kungliga gårdar mellan **floderna Ebro och Elbe**. (r. 671-675)

I följande exempel har jag kombinerat ett pragmatiskt tillägg med en omstrukturering i slutet på en mening och i början på nästa. Den tyske läsaren är med största sannolikhet bekant med både staden Prüm och Eifelområdet medan den svenske läsaren förmodligen känner till Eifelområdet men kanske inte automatiskt kan placera staden Prüm i detta område, kanske för att den inte är lika känd som exempelvis Aachen. Samtidigt innehåller den andra tyska meningen sammansättningen *Eifelkloster* som fungerar mindre bra på svenska. Följaktligen infogade jag *staden* innan Prüm och *i Eifel* direkt efter för att förtydliga att Prüm är en stad som ligger i Eifel. På så sätt undvek jag sammansättningen *Eifelklostret* på svenska som istället blev endast *klostret*:

- 34a   Sicher ist nur, dass Karl zuschlägt, wie stets rasch und gnadenlos: Pippin der Bucklige wird zum Mönch geschoren und nach **Prüm** gebracht. **Das Eifelkloster** liegt bloß wenige Tagesreisen von Aachen entfernt, und doch verschwindet der Älteste für immer aus der Welt. (r. 881-887)
- b   Säkert är bara att Karl som alltid slår till snabbt och skoningslöst: Pippin Puckelryggen blir klippt som en munk och tagen till **staden Prüm i Eifel**. **Klostret** ligger endast några få dagars resa från Aachen, och ändå försvinner den äldste ur världen för alltid. (r. 881-887)

På liknande sätt har jag gjort ett pragmatiskt tillägg även i nästa exempel:

- 35a   Der Karolinger führt Feldzüge von Friesland bis Bayern, er schlägt die Araber, die Spanien erobert haben und über die Pyrenäen bis nach **Aquitanien** vorgedrungen sind – ein gewaltiger König in allem, bloß dem Titel nicht. (r. 215-220)
- b   Karl Martell för fälttåg från Friesland till Bayern, han besegrar araberna som har erövrat Spanien och trängt fram över Pyrenéerna ända till **Akvitanien i nuvarande Frankrike** – en mäktig kung på alla sätt, blott utan titel. (r. 215-220)

Läsaren känner förmodligen till att Pyrenéerna är en bergskedja i sydvästra Europa och utgör gränsen mellan nuvarande Frankrike och Spanien, men vet kanske inte att Akvitaniens region i sydvästra Frankrike. För att klargöra detta gör jag ett pragmatiskt tillägg i form av *i nuvarande Frankrike*.

4.2.2 Namn på folkgrupper

Förutom geografiska namn omnämns också folkgrupper i plural som *die Franken* och *die Karolinger* vilka på tyska fungerar även i singular: *der Franke* och *der Karolinger*. På svenska är dessa namn vanligast i plural, *frankerna* och *karolingerna*, och kan få en udda klang i singular: *franken* respektive *karolingen*. I dessa fall handlar förtydligandet i form av en explicitering snarare om att få svenskan att flyta bättre snarare än att fylla ut en

kunskapslucka hos läsaren. I följande mening syftar *der Karolinger* på Karl den store, varför jag valde att skriva *karolingerkungen* på svenska:

36a **Der Karolinger** wird zum übermächtigen Nachbarn des Papstes. (r. 385-386)

b **Karolingerkungen** blir påvens mäktige granne. (r. 385-386)

På ett ställe i texten har jag dock varit tvungen att avstå från att göra en explicitering och har istället översatt *ein weiterer Karolinger* med *ännu en karoling*:

37a Am selben Tag nämlich wird noch ein **Karolinger** zum König erhoben: Karlmann, der jüngere Bruder Karls. (r. 261-263)

b Samma dag blir nämligen ännu en **karoling** krönt till kung: Karloman, Karls yngre bror. (r. 261-263)

Även om ordet *karoling* kan låta en aning främmande i svenska öron skulle här en explicitering i form av *karolingerkungen* inte fungera eftersom meningen berättar just att Karloman blir krönt till kung, alltså har han inte varit kung tidigare. Betoningen ligger då istället på Karlomans karolingiska identitet. I ett annat fall rör det sig dock återigen om Karl den store, redan kung:

38a Mit dieser Formel akklamieren die Römer **den Franken** zum Kaiser Roms.(r. 115-116)

b Med denna formel utropar romarna **frankernas konung** till Roms kejsare. (r.115-116)

Denna lösning ingår i kategorin som Klaudy kallar valfri explicitering ("optional explicitation"). Den valfria expliciteringen görs till följd av skillnader i de textskapande strategierna och de stilistiska strategierna mellan olika språk. Vidare säger Klaudy: "Such explicitations are optional in the sense that grammatically correct sentences can be constructed without their application in the target language, although the text as a whole will be clumsy and unnatural" (Klaudy 2008:106). Ordet *franken* existerar alltså i det svenska språket men har en udda klang eftersom det sällan förekommer i singularform.

Expliciteringen görs alltså inte av pragmatiska skäl för att fylla ut en kunskapslucka hos läsaren utan för att skapa bättre textflyt i svenskan och undvika att läsarens tankar förs till det tyska stamlandet Franken istället för en person av frankisk härkomst. Jämför översättning b) där jag har gjort en explicitering med den alternativa lösningen i översättning c) där *den Franken* står kvar som det udda namnet *franken*:

c Med denna formel utropar romarna **franken** till Roms kejsare.

I översättning b) uttrycks Karls transformation tydligare: frankernas *konung* blir Roms *kejsare*. Läsaren vet ju att Karl inte var vem som helst bland frankerna, utan deras konung,

men frågan är om källtextens författare i detta sammanhang hellre ville betona Karls frankiska identitet snarare än det faktum att han var kung. Om det är fallet ändras perspektivet en aning genom expliciteringen. Samtidigt fungerar det inte att enbart skriva *franken*, det vill säga det krävs en explicitering av språkkulturella skäl.

4.3 Sammanfattning av översättningskommentaren

Analysen har visat att det har fungerat bra att göra en imitativ översättning för att så långt som möjligt kunna behålla källtextens speciella stil och tydliga form. Skiljetecken som kolon och tankstreck har ibland behållits i översättningen medan de i andra fall har bytts ut mot en annan lösning på grund av delvis olika regler för användning av skiljetecken eller för att undvika klumpig meningsstruktur på svenska. Man kan säga att det har varit lättare att behålla tankstreck än kolon i översättningen. Detta beror på att kolon är vanligare samt används mer frekvent i olika sammanhang i tyskan än i svenskan, vilken i sin tur leder till att man oftare får byta ut tyskans kolon mot ett annat skiljetecken eller en annan konstruktion på svenska. Tankstreck används i stort sett på samma sätt i tyskan som i svenskan, varför det har varit lättare att behålla dessa i översättningen. Vid några tillfällen beslöt jag dock att välja en annan konstruktion som lämpade sig bättre just i det specifika fallet. Det har visat sig vara nödvändigt att lokalt tillämpa en funktionell strategi för att förtydliga vissa saker för läsaren eller för att få svenskan att flyta bättre. Vid geografiska namn har detta främst gällt pragmatiska tillägg för att fylla ut en eventuell kunskapslucka hos läsaren, medan det vid namn på folkgrupper snarare har att göra med explicitgöranden av språkkulturella eller grammatiska skäl.

5. Avslutning

Cay Rademachers artikel om Karl den store präglas av en tydlig form och en speciell stil som skapar en dialog med och närhet till läsaren. Texten är konkret och får läsaren att känna sig närvarande i de olika scenerna som artikeln skildrar. Under arbetets gång har jag blivit ännu mer medveten om hur skiljetecken som kolon och tankstreck kan användas för att ge en text dess speciella karaktär. Mitt mål har varit att behålla så mycket som möjligt av källtextens

ursprungliga stil och samtidigt få svenskan att flyta naturligt, vilket har inneburit en balansgång mellan imitativ och funktionell strategi. En del av utmaningen har bestått av att avgöra i vilka fall kolon och tankstreck borde behållas och i vilka fall de borde bytas ut mot en annan konstruktion samt vad som motiverar respektive val. Jag har under översättandets gång hela tiden haft i åtanke vilken ton och stämning författaren velat förmedla i varje enskild scen, för att sedan kunna ta beslut om vilken konstruktion som lämpar sig bäst på svenska. När det gäller förtydliganden har dessa gjorts av olika skäl: pragmatiska vid geografiska namn och språkkulturella vid namn på folkgrupper. Valen av pragmatiska tillägg har inneburit reflektioner över vilka geografiska platser som den svenska målgruppen eventuellt inte är bekant med. Expliciteringar som gjorts vid namn på folkgrupper har inte varit till för att fylla ut en kunskapslucka hos läsaren utan för att få svenskan att flyta naturligt. Överlag upplever jag att min strategi har fungerat väl och att översättningen uppfyller sitt syfte.

Litteraturförteckning

Primärlitteratur:

Rademacher, Cay. 2014. DER ERSTE KAISER. *GEO EPOCHE* nr 70-12/14: 26-41.

Sekundärlitteratur:

DUDEN hemsida, 2015: Rechtschreibregeln (26.4.2015)

<http://www.duden.de/sprachwissen/rechtschreibregeln/gedankenstrich>

GEO EPOCHE hemsida, 2015: GEO (7.4.2015)

- a) http://www.geo.de/GEO/heftreihen/geo_epoche/karl-der-grosse-und-das-reich-der-deutschen-79482.html
- b) http://www.geo.de/GEO/heftreihen/geo_epoche_edition/magazinuebersicht.html
- c) <http://www.geo.de/GEO/heftreihen/geo-epoche-panorama/magazinuebersicht.html>
- d) http://www.geo.de/GEO/heftreihen/geo_epoche/magazinuebersicht.html

Hellspong, Lennart & Ledin, Per (1997): *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Ingo, Rune (2007): *Konsten att översätta: Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Eva-Helena (2005): *Tankstreck som översättningsproblem – en jämförelse mellan tyska och svenska*. Lund: Lunds universitet.

Karhiaho, Izabela (2003): *Der Doppelpunkt im Deutschen: Kontextbedingungen und Funktionen*. Göteborg: ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS.

Klaudy, Kinga (2008): "Explicitation". I: *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Ed. By Baker, M. & Saldanha, G. (2nd edition). London/New York: Routledge. S. 104-108.

Lundquist, Lita (2005): *Oversættelse. Problemer og strategier, set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*. 3. Udgave. Frederiksberg C: Forlaget Samfundslitteratur.

Myndigheternas skrivregler (2014): Åttonde upplagan. Stockholm: Institutet för språk och folkminnen (Språkrådet) och Fritzes/Norstedt Juridik.

Tillgänglig som PDF på:

<http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.41318b851483519095290e/1411629869129/Mynd-skrivreg2014-1.pdf>

Skrivregler för svenska och engelska från TNC (2001). Solna: Terminologicentrum (TNC).

Svenska skrivregler (2008). Stockholm: Institutet för språk och folkminnen (Språkrådet) och Liber AB.

Wikipedia eng. hemsida, 2015: GEO (magazine) (7.4.2015)

[http://en.wikipedia.org/wiki/GEO_\(magazine\)](http://en.wikipedia.org/wiki/GEO_(magazine))